

Malovanu ili pak u Glavicama kod Bugojna. Nije prešućeno niti to da je pukovnik Franjo Šimić, operativni zapovjednik svih oružanih snaga NDH i ostalih pomoćnih postrojbi na području velikih župa Plive, Rame, Lašve i Glaža 1942., junak obrane Kupresa, koji je 9.II.1944. bio promaknut u čin generala, bio ubijen šest mjeseci kasnije u atentatu kojeg su u Mostaru izvela dva ustaška zastavnika, sumnja se po zapovijedi nekog od "rasova".

Osim izrečenih kvaliteta na račun knjige, objektivnosti i kritičnosti, koje sam već spomenuo autoru treba čestitati na njegovoj hrabrosti da u ispolitiziranim uvjetima koji vladaju kada je riječ o tematici NDH ipak jasno svakoga nazove njegovim imenom i kaže uistinu ono što se dogodilo, a ne ono što bi nekoj od strana odgovaralo da se kaže. Time će vjerojatno "zaslužiti" naziv revizionista od strane onih koji kao učenici komunističko-partizanske škole smatraju da partizansku historiografiju 1945-1989. ne treba revidirati jer je u njoj, ako se i potkrala koja greška, bit istinita. No, svi ovi spomenuti mitovi koje je autor u ovoj knjizi razotkrio pokazuju da se povijest Nezavisne Države Hrvatske i te kako treba revidirati jer slika stvorena o razdoblju 1941. - 1945. na ovim prostorima jest crno - bijela slika pobjednika koja je, kao što smo i vidjeli, počesto u kontradikciji i sa samim izvorima. I ako je na nama da gradimo skladnu budućnost ne možemo je graditi lažima prošlosti, bez obzira na ideološku pripadnost i ideologiju koja će se time naći "povrijeđenom". Ovaj bih prikaz na kraju završio riječima hrvatskog emigrantskog političara i filozofa Ivana Oršanića koji je, u skladu s maloprije izrečenim rekao sljedeće: "Jako bismo se prevarili misleći da bismo trebali iznositi samo lijepe stvari iz naše povijesti, a samo se braniti, ako bi nam neprijatelji iznosili neugodne. Međutim, mi trebamo naše neugodne stvari zbog nas, isto kao i lijepe. Povijest se ne prelazi prešućivanjem, jer je i povijest u nama, ako smo narod."

Ante Birin

NEVIO ŠETIĆ, *Iz istarskog novovjekovlja, Istarski glas, Labin 1999., str. 216.*

Knjiga mr. Nevija Šetića svojevrsna je "miscellanea" koja među svojim koricama živahnog kolorita skriva šest popularno pisanih članaka, neopterećenih bilješkama, a obogaćenih kvalitetnim izborom slikovnog materijala. Riječ je o djelu koje predstavlja petnaest godina istraživačkog rada povjesničara mlađeg naraštaja koji po riječima pisca predgovora dr. Obada "pripada skupini kritičkih historioografa, koji svoje znanstvene rezultate temelji na arhivskom građivu, periodici i dostignućima povijesne znanosti" (5.). To su članci-eseji koje je autor već objavljivao u znanstvenim i stručnim publikacijama te referirao na znanstvenim skupovima. Ovo mu je treća knjiga, a prve dvije su: "Napoleon u Istri" (1989.) i "Istra između tradicionalnog i modernog" (1995.).

Prvo poglavlje knjige obraduje povezanost hrvatske obale Jadrana u 15. i 16. stoljeću. Autor se osvrće na odnose Dubrovnika sa Senjom i njegovim uskocima, Vinodolom i Frankopanima, ukazujući na njihove međusobne trgovačke veze i duhovna isprepletanja koja se isčitavaju u glagoljaškoj tradiciji. Rijeka početkom 15. stoljeća postaje značajnije središte pomorstva i trgovine što je zacijelo privuklo i Dubrovčane da se nasele u taj gospodarski emporij te time postave bazu dubljim vezama. Ova se cjelina završava podacima koji vežu Republiku Sv. Vlaha i Istru. Tako Šetić navodi Dubrovčane koji se naseljavaju u Puli, njihovu nazočnost u Poreču, kulturni doticaj sa Novom Vasom s obzirom na slikara Blaža Dubrovčanina. Na poslijetku autor zaključuje "da su se doticaji Dubrovačke Republike sa sjevernohrvatskim primorjem i Istrom uklapali u njene opće sredozemne i jadranske interese" (61.), te da je glavni uzrok slabijih doticaja "sučeljavanje trgovačkih i političkih

interesa Mletačke i Dubrovačke Republike unutar jadranskog bazena, pogotovo poslije 1420. godine" (62.).

"Englesko-francuski sukobi i gusarstvo na hrvatskoj obali Jadrana početkom 19. stoljeća" naslov je drugoga članka u kojem Šetić opisuje materijalno i političko stanje, ali daje i brojne reference uz pomoć kojih čitatelj može približiti duh tadašnjeg istarskoga čovjeka preko čijih su se leđa vodila dramatična razračunavanja napoleonsko-engleskog suparništva. U tom smislu navodi težnju Engleza da razviju u stanovništvu protufrancuske osjećaje brojnim napadima na istarske luke, pljačkanjem trgovačkih brodova te paležima gradova. Da su te engleske akcije imale očitu političku pozadinu usmjerenu protiv Francuza pokazuje i činjenica da u njihovim akcijama "koliko zasad znamo, život nije izgubio niti jedan pomorac, trgovac ili putnik" (88.).

Iskorištavanje i izvoz istarskog drva za francuske uprave članak je koji zaključuje drugu cjelinu ove knjige. Autor je prikazao odnos francuske uprave prema šumskom bogatstvu Novigrada i Brtonigle, a na temelju istraživanja koje je proveo nad arhivskim materijalima Fonda općine Novigrad u Pazinskom povijesnom arhivu. Opisao je događaje vezane uz iskorištavanje šuma pa navodi epizodu o francuskim marangunima, o obvezi prijevoza trupaca koja je bila vješto izbjegavana, analogno tome o mehanizmima prisile s rijetkom efikasnošću. Na temelju iznesenog Šetić zaključuje da se iskorištavanje tog prirodnog bogatstva, namjena, smjer kretanja i mnoge popratne aktivnosti gotovo i nisu izmijenile promjenom državne vlasti. "Čak je na snazi i dalje, za francuske uprave, na temelju dekreta od 15. srpnja 1808. godine, ostao mletački zakon o šumama" (92.).

Četvrti članak obrađuje problem nacionalne integracije, a u vezi s tim Šetić zasupa stajalište kako je Istra doživjela proces preobrazbe hrvatskoga srednjovjekovnog naroda u modernu nacionalnu zajednicu u 19. stoljeću kao i ostali etnički hrvatski prostori. Služeći se istraživanjima Mirjane Gross u pogledu integrativnih čimbenika koji su označili proces integracije hrvatske nacije, autor konstatira i dezintegrativna djelovanja karakteristična za Istru. Nadalje donosi kratak presjek etničke slike Istre uoči nacionalne integracije, da bi daljnji tekst podijelio na četiri veća podnaslova u kojima donosi kronološke okvire četiriju integrativnih faza, njihove glavne nositelje i osnovne karakteristike. Po Šetićevu mišljenju završetkom Drugoga svjetskog rata integracija je "hrvatske nacije u Istri konačno bila pri kraju, teoretski uzeto i - završena" (150.). No, nastavlja "s obzirom na sve ono što se zbilo i što se danas zbiva, mislim da bi u perspektivi valjalo u tančine proučiti poslijeratno razdoblje u svezi s nacionalnom integracijom istarskih Hrvata" (150.), te zaključuje "kako je tijekom cjelokupnog razdoblja hrvatske nacionalne integracije postojala tanka kontinuirana nit nacionalne integracije istarskih Hrvata, pa do njezine konačne realizacije koja nastupa s demokratskim promjenama u hrvatskoj i proglašenjem samostalne suverene demokratske i međunarodno priznate države Hrvatske" (150.)

U predposljednjem članku autor nam pruža svoja razmišljanja o istarskom identitetu, odnosno o procesu formacije suvremene hrvatske nacije uz pomoć uočavanja suvremenog identiteta Istre i problema koji se s tim u vezi javljaju.

Zadnji je esej tematski posvećen istarskom selu i seljacima. U tom smislu Šetić bilježi zanimljive podatke o istarskim vinogradima i starinskim načinima. Riječ je o oblicima uzgoja karakterističnim za ovaj kraj prije napada filoksere, a danas su oni gotovo zaboravljeni.

Knjiga Nevija Šetića nesumnjivi je doprinos hrvatskoj historiografiji, pa i približavanjem njezinih ostvarenja širim slojevima čitateljstva. Popularizacija rezultata uz njegovan kritički pristup zalog je kvalitetnijoj svijesti o našoj hrvatskoj prošlosti, tragom kojeg je upravo ovaj uradak. Stoga, nije nam nego pozdraviti vrijedan pokušaj i osebujni "homage" Istri i njezinim povijesnim akterima.